

Asia: VN/35729/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaalihuoltolain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Ammatillinen järjestö tai edunvalvoja

Lausunnonantajan lausunto

1 Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

-

2 Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen tavoitteista?

Nykyisten lapsiperheiden sosiaalihuollon palvelujen keskeisiksi haasteiksi on tunnistettu niiden hajanaisuus, monitasoisuus ja monimutkaisuus. Ehdotettu lapsiperhepalvelu kokoaisi yhteen aiempia laissa määriteltyä ja rajattuja palveluja. Joustavampi sääntely mahdollistaisi uusien sosiaali- ja terveydenhuollon tai muiden toimijoiden integraatiota vahvistavien yhteistyörakenteiden kehittämisen esimerkiksi lastenpsykiatrian, neuvolapalvelujen, varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen sekä sosiaalihuollon välillä. Toteutuessaan tämä saattaisi parantaa lapsen tuen jatkuvuutta ja vähentää tilanteita, joissa lapsi ja perhe joutuvat toimimaan eri palveluiden välillä ilman selkeää kokonaisuutta. OAJ kuitenkin huomauttaa, että hyvinvointialueiden niukka resurssitilanne huomioon ottaen monialaisen yhteistyön kehittäminen vaatii toteutuakseen lisäksi kansallista tukea ja sitoutunutta johtamista.

Esityksellä tavoitellaan myös sosiaalihuollon tuen ja palvelujen painopisteen siirtämistä aiempaa varhaisempaan vaiheeseen. Tämä toteutetaan esimerkiksi siirtämällä lastensuojelun asiakkaita

sosiaalihuollon piiriin. Käytännössä lastensuojelun asiakkuuden rimaa nostettaisiin ja lasten ensisijainen tuen muoto olisi sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalityö ja sosiaaliohjaus. Samalla päällekkäisiä palvelurakenteita karsimalla ja siirtymiä vähentämällä esityksessä tavoitellaan säästöjä lapsiperheiden palveluissa.

OAJ:n arvion mukaan joustavuuteen sisältyy paljon hyviä mahdollisuuksia räätälöidä asiakkaan tarpeita vastaava palvelukokonaisuus ilman entisiä lakisääteisiä ja määrämuotoisia palvelurajoja. Kääntöpuolena hyvinvointialueille mahdollistettu joustavuus voi johtaa hallitsemattomiin eroihin ja eriarvoisuuden kasvuun hyvinvointialueiden välillä palvelujen saatavuudessa. OAJ esittääkin alla eräitä täsmennyksiä ehdotettuihin säännöksiin, jotka nähdäksemme vahvistaisivat esityksen tarkoituksen ja tavoitteiden toteutumista.

3 Lausuntopalaute luvusta 1, onko erityistä tukea tarvitsevaa asiakasta koskeva pykäläesitys 5 a § kannatettava?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Erytystä tukea tarvitsevalla asiakkaalla tarkoitettaisiin ehdotuksessa henkilöä, jonka sosiaalihuollon saaminen ja käyttäminen voi ilman erityistä tukea vaarantua psyykkisen, kognitiivisen tai sosiaalisen toimintakyvyn rajoitteen taikka suojelutarpeen vuoksi. Erytystä tukea tarvitsevalla lapsella taas tarkoitetaan lasta, jonka kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai joka itse käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään taikka joka on erityisen tuen tarpeessa edellä mainituista syistä.

Esityksen mukaan erityisen tuen tarpeessa oleville henkilöille tulisi aina tehdä asiakassuunnitelma ja heille tulisi nimetä omatyöntekijä, ellei kyseessä olisi tilapäinen tuen tarve tai ellei se olisi muuten ilmeisen tarpeeton. OAJ:n näkemyksen mukaan omatyöntekijän nimeäminen ja asiakassuunnitelman tekeminen ovat kannatettavia ehdotuksia. Esitykseen sisältyvät ehdotukset voivat olla merkittäviä erityistä tukea tarvitseville lapsille, kuten vammaisille lapsille, neuropsykiatrista tukea tarvitseville, traumataustaisille tai eri kieli- ja kulttuuritaustaisille lapsille sekä heidän perheilleen. Näillä lapsilla tuen tarve on usein monialainen ja pitkäkestoinen, ja palvelujen suunnitelmallinen yhteensovittaminen on keskeistä lapsen arjen sujuvuuden kannalta.

Kaikki lapset ovat kuitenkin nähdäksemme erityisen tuen tarpeessa silloin, jos heidän huoltajansa eivät halua tai kykene osallistumaan tai ottamaan vastaan sosiaalihuollon tarjoamaa tukea. Esimerkiksi tilanteet, joissa lapsella tai nuorella on runsaasti poissaoloja koulusta niin, että ne vaarantavat hänen oppivelvollisuutensa toteutumisen, eivätkä huoltajat tai koulun opiskeluhuollon puuttumistoimet ole olleet riittäviä kouluun palaamisen tukemiseksi, jolloin koulusta on tehty lastensuojeluilmoitus. Jos huoltajat eivät ole halukkaita tai kyvykkäitä ottamaan vastaan sosiaalihuollon tukea, tulisi lapsen edun näkökulmasta kuitenkin varmistaa lapsen tai nuoren oman oikeuden sosiaalipalveluihin toteutuminen. Siksi OAJ esittää, että erityistä tukea tarvitsevaksi asiakkaaksi määriteltäisiin 5 a §:ssä myös lapsi, jonka tuen tarve on todettavissa, mutta jonka huoltaja(t) eivät syystä tai toisesta halua tai suostu ottamaan vastaan sosiaalihuoltolain mukaista

neuvontaa tai tukea perheelleen tai lapselleen. Näin voitaisiin välttää sellaisten lasten jääminen ilman palvelua, joiden tuen tarve on selvä, mutta joiden tilanteen kriittisyys tai kiireellisyys ei vielä johda lastensuojelun asiakkuuden välittömään avaamiseen. Tällöin lailla turvattaisiin lapselle asiakassuunnitelma ja omatyöntekijä osallistumaan esimerkiksi lapsen arkea tukevan opiskeluhoollon tai varhaiskasvatuksen kanssa tehtävään monialaiseen yhteistyöhön.

4 Lausuntopalaute luvusta 2, onko erillinen hyvinvoinnin edistämistä koskeva 10 a § kannatettava?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

-

5 Lausuntopalaute luvusta 3 - sosiaalityö ja sosiaaliohjaus: Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

-

Perustelut tiiviisti?

Lakiehdotuksen kolmannen luvun 13 §:ssä esitetään, että sosiaalihoollolla on tuettava lapsen huoltajia sekä muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Ehdotus on sinänsä kannatettava, mutta OAJ esittää säännökseen lisättäväksi, että huoltajia on tuettava kasvatuksen ja huolenpidon lisäksi myös lapsen oppivelvollisuuden suorittamisessa sekä kodin ja koulun tai varhaiskasvatuksen välisessä yhteistyössä. Lisäksi esitämme säännöksen perusteluihin lisättäväksi täsmentävää osallistumisvelvoitetta koskien monialaista yhteistyötä, josta säädetään tarkemmin oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013).

Esimerkiksi pitkittyneisiin koulupoissaoloihin puuttuminen on keskeinen osa opiskeluhoollon, ja THL korostaakin varhaisen puuttumisen merkitystä oppilaan hyvinvoinnin tukemisessa. Poissaolojen taustalla on usein moninaisia syitä, jotka vaativat moniammatillista yhteistyötä koulun ja opiskeluhoollon sekä tarvittaessa hyvinvointialueen ammattilaisten välillä. Ehdotetussa sosiaalihoollon 15 §:ssä esitetään sosiaalityöhön sisältyväksi myös asiakkaan saaman tuen kokonaisuuden koordinointi ja jatkuvuuden varmistaminen sekä tähän liittyvä monialainen yhteistyö. Näkemyksemme mukaan yhteistyön muodot ja velvoittavuus jäävät kuitenkin käytännössä epäselviksi.

OAJ esittää, että esityksen perusteluita täydennettäisiin kuvauksella tilanteesta, jossa sosiaalihoollon ollaan yhteydessä lapsen tai nuoren toistuvien poissaolojen vuoksi ja kun koulun oppilashuollon ensisijaiset toimet eivät ole muuttaneet tilannetta. Tällöin sosiaalityön ammattilainen arvioisi systemaattisesti perheen tilanteen ja avun tarpeen, sekä olisi yhteydessä koulun opiskeluhoollon jatkotoimien osalta. Myös tilanteissa, joissa oppilaan koulunkäyntikyvystä on epävarmuutta, tulisi koulunkäyntikyvyn arviointiprosessista kirjata tarkemmin perusteluihin.

Ehdotuksen 14 §:ssä koko lakiehdotuksen yksi merkittävimmistä muutoksista olisi, etteivät sosiaalityö ja sosiaaliohjaus enää olisi sosiaalipalveluja, vaan niillä tarkoitettaisiin sosiaalihoollon ammatillista asiantuntijatyötä, joka olisi ensisijainen tapa vastata asiakkaan tuen tarpeisiin. Sosiaalipalveluja myönnettäisiin jatkossa asiakkaalle vain tilanteissa, joissa henkilön avun tarpeisiin ei voitaisi kohtuudella vastata muilla tavoin. OAJ korostaa, että ehdotettu muutos edellyttää

hyvinvointialueen hallinnolta tarkempia soveltamisohjeita tai muita täsmällisiä sisältöohjauksen mekanismeja konkreettisen asiakas- ja arviointityön tueksi.

THL:n asiantuntija-arvioon pohjautuen on arvioitu, että noin 9 600 nykyisin lastensuojelun avohuollon asiakkuudessa olevaa lasta voisi jatkossa saada tarvitsemansa tuen sosiaalihuoltolain mukaisessa asiakkuudessa ilman lastensuojelun asiakkuutta. Tämän toteutuminen edellyttää lapsikohtaista arviointia siitä, voidaanko lapsen tarpeisiin tosiasiallisesti vastata sosiaalihuoltolain mukaisissa palveluissa.

OAJ:n arvion mukaan, jotta sosiaalihuollon tuen porrasteisuus toimisi tavoitellulla tavalla, asiakkaan neuvontaan ja ohjaukseen tulee varata riittävästi resursseja sekä tarvittava osaaminen ja ohjeistus. Siksi on myönteistä, että neuvontaa ja ohjausta koskevaan 6 §:ään ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan hyvinvointialueen on varmistettava, että tehtävän toteuttamiseksi on käytettävissä riittävästi ammatillista osaamista.

Alueiden tavat toteuttaa joustavammin säänneltyjä uusia sosiaalipalveluja voivat vaihdella hyvinvointialueiden kesken. Joustavamman sääntelyn seurauksia tulisikin siten kansallisesti seurata ja antaa tarvittaessa niihin liittyvää kansallista sisältöohjausta, jos eri alueiden palvelujen erot alkavat vaihdella hallitsemattomasti. Lisäksi OAJ korostaa, että muutosten osalta koulutustarve ei rajaudu vain sosiaalihuollon ammattilaisiin vaan myös varhaiskasvatukseen ja opetustoimeen, jotta kaikilla lapsen ja perheen kanssa työskentelevillä tahoilla on asianmukainen tieto kunkin rooleista ja vastuista monialaisessa yhteistyössä.

6 Lausuntopalaute luvusta 3 - lapsiperhepalvelu: Onko ehdotus uudesta lapsiperhepalvelusta ja siihen sisältyvästä taloudellisesta tuesta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Uuteen ehdotettuun lapsiperhepalveluun koottaisiin keskeisistä lapsiperheiden palveluista perhetyö, kasvatusta- ja perheneuvonta, lastensuojelulain mukainen tehostettu perhetyö ja kotiin vietävä sekä ryhmämuotoinen perhekuntoutus. Muutoksella tavoiteltaisiin palvelujärjestelmän selkeyttämistä. OAJ:n arvion mukaan uusi lapsiperhepalvelu tosiasiallisesti mahdollistaisi joustavamman tuen tarjoamisen.

Esityksen mukaan palvelun kohdentaminen ja konkreettisen toteuttamisen intensiteetti määräytyisivät aina yksilöllisen tarpeen perusteella. Ehdotus mahdollistaisi myös intensiivisten tukimuotojen etsinnän, jos haetaan esimerkiksi vaihtoehtoa kodin ulkopuoliselle sijoitukselle. Toisaalta lapsiperhepalveluna voitaisiin tarjota myös lyhytkestoista keskusteluapua tai muuta perheneuvontaa. Tällöin lapsiperhepalvelua voitaisiin toteuttaa suunnitelmallisesti kestoiltaan, määrältään ja sisällöltään lapsen ja perheen yksilöllisen tarpeen mukaan.

Ehdotukseen sisältyvä erityisen tuen tarpeessa olevien lasten mahdollisuus saada taloudellista tukea osana lapsiperhepalvelua esimerkiksi harrastuskuluihinsa on myös OAJ:n mielestä erittäin tärkeä. Ehdotuksen on tarkoitus korvata aiempi vastaava lastensuojelulain säännös.

Lisäksi ehdotuksen 25 §:n mukaan lasten ja alle 23-vuotiaiden nuorten terapiatakuuseen kuuluvia psykososiaalisia työmenetelmiä toteutettaisiin jatkossa osana sosiaalihuollon yleispalveluja. Kyse ei siten enää olisi erillisestä lapsille ja nuorille kohdennetusta mielenterveystyön palvelusta, josta nykyisin säädetään sosiaalihuoltolain 25 a §:ssä.

Näin ollen psykososiaalisen menetelmän käytöstä ei jatkossa tehtäisi hallintopäätöstä eikä myöskään erillisen tuen tarpeen arvion tekeminen olisi tarpeellista. OAJ:n käsityksen mukaan muutos vähentäisi menetelmien käyttöön liittyvää hallinnollista työtä sekä joustavoittaisi ja nopeuttaisi menetelmän käytön aloittamista erityisesti tilanteissa, joissa menetelmää käyttävä henkilö ei ole hyvinvointialueen viranhaltija eikä sosiaalihuollon ammattihenkilö. Tällä hetkellä esimerkiksi opiskeluhuollon kuraattoreista huomattavalla osalla on koulutus menetelmiin, joita voidaan soveltaa terapiatakuun piiriin kuuluvan tuen tarjoamisessa, mutta suuri osa kuraattoreista ei kuitenkaan ole virkasuhteessa hyvinvointialueeseen, eivätkä he siten itse voi tehdä asiakkaalle palvelutarpeen arviointia tai päätöstä palvelusta. Ehdotus voisi näin ollen lisätä menetelmien käyttöä ja nopeuttaa avun saamista.

YK:n lapsen oikeuksien komitea on kiinnittänyt useissa ratkaisuisissaan huomiota lasten sosiaalipalvelujen rakenteellisiin yhdenvertaisuusongelmiin. OAJ toteaa, että lapsiperheiden palveluja koskevan sääntelyn joustavoittaminen edellyttää huolellista toimeenpanoa, jotta lasten yhdenvertaisuus ja oikeusturva eivät heikkene. Huomautamme, että esitys sisältää selvän riskin siitä, että tarjotun palvelun sisältö ja tuen taso voivat samankaltaisissa asiakastilanteissa vaihdella sekä hyvinvointialueittain että työntekijätasolla, mikä voi jopa johtaa lasten välisen eriarvoisuuden kasvuun. Tästä syystä esitämme konkreettisia soveltamisohjeita ja laatusuosituksia hyvinvointialueille sekä monialaista yhteistyötä koskevaa koulutusta sote- ja sivistystoimialoille aina suorittavasta tasosta johtoon asti.

7 Lausuntopalaute luvusta 3 - Onko ehdotus uudesta työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelusta selkeä ja toteutettavissa oleva?

-

Perustelut tiiviisti?

-

8 Muu lausuntopalaute lukuun 3?

-

**9 Lausuntopalaute sosiaalihuollon toteuttamisen alkuvaiheessa: neuvonta ja ohjaus, vireilletulo ja sosiaalihuollon asiakkuus, yhteyden saaminen sosiaalihuoltoon ja tuen tarpeen arviointi (luvut 2 ja 4)
Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?**

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Esityksessä ehdotetaan lastensuojeluilmoitusten ja ennakollisten lastensuojeluilmoitusten siirtämistä lastensuojelulaista sosiaalihuoltolakiin. Tämä muuttaisi sitä, miten lastensuojelun asia tulee vireille ja miten ilmoituksia käsitellään. Sen sijaan ilmoitusvelvollisuuden sisältö ja lastensuojeluilmoituksen käsite edelleen säilyisivät uudessa sosiaalihuoltolain 35 a §:ssä ennallaan. Tätä perustellaan ilmoitusvelvollisuuden laajalla tunnettuudella esimerkiksi kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla.

Samalla esityksessä kuitenkin ehdotetaan 35 §:ssä sosiaalihuoltoon tehtävää ilmoitusta tietyissä yhteistyötilanteissa perheiden kanssa. Poikkeuksen yhteistyöstä muodostavat vain ne tilanteet, joissa henkilön suostumusta ei voida saada ja hän on ilmeisen kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään tai turvallisuudestaan, taikka lapsen etu sitä välttämättä vaatii.

Esityksen mukaan kaikki asiakkuudet alkaisivat ensin sosiaalihuoltolain mukaisina asiakkuuksina, mutta tarvittaessa ja kriteerien täytyessä avattaisiin myös lastensuojelun asiakkuus.

OAJ kannattaa lastensuojeluilmoitusta koskevan sääntelyn siirtoa sosiaalihuoltolakiin ja menettelyn selkiyttämistä tältä osin. Kasvatuksen ja koulutuksen ammattilaisten näkökulmasta ehdotus ei kuitenkaan ratkaise keskeistä ilmoituksen tekemiseen liittyvää työturvallisuusongelmaa. Opettajat tekevät lakisääteisesti yhteistyötä oppilaiden huoltajien kanssa. Tilanteet, joissa lapsen oma opettaja on tehnyt lastensuojeluilmoituksen perheestä, ovat aiheuttaneet haastavia ja jopa uhkaavia tilanteita huoltajien toimesta, jotka kokevat opettajan toiminnan vääränä.

OAJ on aiemmin esittänyt, että laissa tulisi säätää selkeämmin mahdollisuudesta tehdä lastensuojeluilmoitus rehtorin, johtajan tai oppilas- ja opiskelijahuollon henkilöstön nimissä. Ilmoituksesta tulisi tällöin käydä ilmi mihin se perustuu siten, että ilmoitukseen on kirjattu kuka ja mitä on havainnut. Lisäksi lastensuojeluilmoituksen tehneelle opetusalan toimijalle tulisi säätää mahdollisuus perustellusta syystä siihen, ettei hänen nimeään kerrota lapsen huoltajille eteenpäin.

Tästä syystä OAJ ehdottaa sosiaalihuoltolain 35 a §:ään mahdollisuutta tehdä lastensuojeluilmoituksen joko viran puolesta opettajana, yhdessä koulun tai oppilaitoksen rehtorin tai varhaiskasvatustyksikön johtajan kanssa tai vaihtoehtoisesti koulun opiskeluhoitoryhmän nimissä. Tällöin koulussa tai varhaiskasvatustyksikössä tiedetään, kuka voi tarvittaessa antaa sosiaalihuollolle lisätietoja, mutta ilmoitus ei henkilöidy lapsen omaan opettajaan, jonka on jatkettava lapsen opetusta koskevissa asioissa toimivaa yhteistyötä huoltajien kanssa jatkossakin.

Lisäksi OAJ esittää harkittavaksi, tulisiko lastensuojeluilmoituksen nimi muuttaa lapsesta tehtäväksi huoli-ilmoitukseksi. OAJ:n näkökulmasta tämä olisi perusteltua, sillä ilmoittajalla on huoli lapsesta, josta hän sen tekee, mutta ei valmiuksia tai tarvetta arvioida, johtaako se lastensuojelun asiakkuuden käynnistämiseen vai sosiaalihuollon tukitoimiin.

10 Lausuntopalaute luvusta 4 – asiakassuunnitelma ja omatyöntekijä? Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Ehdotuksen 41 §:ssä säädettäisiin monialaisesta yhteistyöstä, jonka tiivistämisen täsmentämistä olemme jo lausunnon muissakin kohdissa esittäneet. Esitykseen sisältyvä muotoilu kuitenkin korostaa vain muiden tahojen osallistumisvelvoitetta sosiaalihuollon toimenpiteestä vastaavan työntekijän pyynnöstä sosiaalihuollon omiin prosesseihin. On selvää, että sosiaalihuollon ammattilaisen tukea ja moniammatillista yhteistyötä tarvitaan toisinaan myös opiskeluhuollon päässä. Lainsäädäntöä tulisi esimerkiksi ainakin täsmentää siltä osin, että henkilölle, joka on koululla tai varhaiskasvatusyksikössä tehnyt lastensuojeluilmoituksen, kulkeutuu tieto sen vastaanottamisesta ja asiaa hoitavasta henkilöstä. Tästä syystä yhteistyön velvoittavuudesta tulisi OAJ:n näkemyksen mukaan säätää vastavuoroisesti myös sosiaalihuollon ammattilaista velvoittaen. OAJ esittää tätä koskevaa täydennystä 41 §:ään.

Ehdotuksen 42 §:n mukaan erityistä tukea tarvitsevan lapsen omatyöntekijällä saa olla vastuullaan yhtäaikaisesti enintään 47 erityistä tukea tarvitsevaa lasta. Kannatamme lakiin kirjattua mitoitusta, sillä ehdotettu sääntely nähdäksemme auttaisi turvaamaan lapsen oikeutta saada riittävän intensiivistä ja laadukasta sosiaalityötä.

Lapsen oikeuksien komitea on Suomelle vuonna 2023 antamissaan loppupäätelmissä korostanut, että lasten palvelujen toteuttaminen edellyttää riittäviä henkilöstö- ja taloudellisia resursseja, ja että näiden resurssien puute voi estää lasten oikeuksien tehokkaan toteutumisen. Siten ehdotuksen tavoite siitä, että omatyöntekijällä olisi tosiasiallinen mahdollisuus kohdata lapsi, kuulla tämän mielipide ja arvioida lapsen etua, tukee suoraan komitean antamia suosituksia ja vahvistaa velvoitetta turvata lapselle laadukas ja oikea-aikainen sosiaalityö.

OAJ:n arvion mukaan tapauskohtainen poikkeamismahdollisuus mitoituksesta on tärkeä, mutta samalla siihen liittyy riski, jos tilapäiseksi tarkoitettu ratkaisu muuttuu pysyväksi tai muodostuu keinoksi kiertää mitoitusta. Toisaalta mitoitus voi nähdäksemme johtaa rakenteelliseen riskiin, jossa osaa lapsista ei määritellä erityistä tukea tarvitseviksi siksi, ettei heidän tuen tarpeensa siirtäisi heitä mitoituksen piiriin. Tällöin erityisen tuen tarvetta ei välttämättä huomioda ajoissa, vaikka perusteita olisi ja lapsen tarvitsema kokonaisvaltainen tuki voi viivästyä tai jäädä vajaaksi. Tästä syystä OAJ viittaa aiemmin lausunrossamme esittämiimme tarpeellisiin täsmennyksiin erityistä tukea tarvitsevien lasten määritelmään.

OAJ esittää myös harkittavaksi sosiaalihuollon puolelle varhaiskasvatuslain (540/2018) 57a §:ssä säädettyä työntekijän ilmoitusvelvollisuutta vastaavaa säännöstä. Tällöin työ- tai virkasuhteisen henkilön olisi ilmoitettava viipymättä sosiaalihuollon tai lastensuojelun toimipaikan toiminnasta vastaavalle henkilölle, jos hän tehtävissään huomaa epäkohdan tai ilmeisen epäkohdan uhan lapsen sosiaalihuollon toteuttamisessa tässä laissa säädetyn mukaisesti. Tämä lisäisi lapsen oikeusturvaa ja vahvistaisi oikeuksien toteutumista.

11 Lausuntopalaute luvusta 4 - erityistä tukea tarvitsevan lapsen sosiaalityöntekijän asiakasmitoitus. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

-

Perustelut tiiviisti?

-

12 Muu lausuntopalaute lukuun 4?

-

13 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalityöntekijän erityiset tehtävät. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

-

Perustelut tiiviisti?

-

14 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

-

Perustelut tiiviisti?

-

15 Lausuntopalaute sosiaalihuollon asiakastietojen kirjaamisesta. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

-

Perustelut tiiviisti?

Esityksen yhtenä tavoitteena on sujuvoittaa sosiaalihuollon asiakkuutta koskevaa prosessisäätelyä ja keventää kirjaamista. Kirjaamisen vähentäminen voi OAJ:n arvion mukaan tosiasiallisesti vähentää hallinnollista työtä ja antaa lisää aikaa asiakkaan kohtaamiselle ja jopa parantaa sosiaalityön saatavuutta oppilaitoksille helpottaen esimerkiksi konsultointia. Lisäksi kun asiakassuunnitelman

merkitys kasvaa yksittäisiä palvelupäätöksiä tärkeämmäksi, voi sekin osaltaan vahvistaa monialaista yhteistyötä oppilaitoksen tai varhaiskasvatustyksikön kanssa.

Toisaalta, kun kirjaaminen vähenee, myös eri ammattilaisten välillä jaettava tieto vähenee. Jos oppilaitos ei saa riittäviä tietoja sovitusta toimenpiteistä tai vastuuhenkilöistä, voivat opiskeluhuoltoon osallistuvat joutua toimimaan vajaan tiedon varassa. Riskinä on, että koulu tai varhaiskasvatustyksikkö jää lapsen tilanteen selvittämisessä koordinaattoriksi ilman tarvittavaa tietoa ja toimivaltaa. Lisäksi OAJ huomauttaa, että kirjaamisella on myös tärkeä merkitys sekä asiakkaan että työntekijän oikeusturvan kannalta. Tämä huomataan yleensä viimeistään, kun jotakin traagista tapahtuu tai asia etenee oikeuteen.

OAJ:n arvion mukaan esitys jää käytännön toteutuksen osalta osin epäselväksi erityisesti sen suhteen, mitä tietoja asiakkaasta on jatkossa kirjattava ja miten varmistetaan koulutuksen tai varhaiskasvatuksen järjestäjän kannalta välttämättömän tiedon saanti. Ilman tarkempaa ohjausta ja yhtenäisiä käytäntöjä muutos voi heikentää monialaisen yhteistyön toimivuutta. Ehdotamme tältäkin osin esityksen perustelujen täsmentämistä.

Salassapito ja tiedonkulku eri ammattilaisten välillä ovat vuosikymmeniä olleet jossain määrin epäselviä käytännön soveltamistilanteissa. Kun nyt lakia muutetaan merkittävällä tavalla, olisi ensiarvoisen tärkeää, että jo lain perusteluihin otetaan selkeitä konkreettisia kantoja ja esimerkkejä tiedon jakamista koskevista lain soveltamistilanteista. Esimerkkien tulisi koskea varhaiskasvatuksen ja opetustoimen substanssilainsäädännön sisältämiä tiedonsaantioikeuksia salassapitosäännösten estämättä. Tällainen on esimerkiksi tieto siitä, jos huoltajat eivät kykene pitämään lapsesta tai oppivelvollisuuden toteutumisesta huolta, vastaamaan läksyjenteosta, kouluun lähdöstä, perustarpeista tms. tai huoltajien kykyyn huolehtia lapsen oppivelvollisuuden toteutumisesta liittyvistä riskeistä. Näiden ja vastaavien tietojen tulisi kulkeutua myös opetuksen järjestäjälle ja oppilasta opettaville opettajille, jotta koulun toimesta voidaan tukea lasta näissä asioissa.

16 Lausuntopalaute asiakasmaksuihin ehdotetuista muutoksista?

-

17 Lausuntopalaute muista säädösmuutosehdotuksista?

-

18 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten taloudellisista vaikutuksista?

-

Perustelut tiiviisti?

-

19 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten muista vaikutuksista ja yhteisvaikutuksista?

Perustelut tiiviisti?

Uudistuksen vaikutukset lapsiin ja heidän perheisiinsä ja sitä kautta myös kasvatuksen ja koulutuksen toimialaan riippuvat olennaisesti siitä, miten hyvinvointialueet onnistuvat palvelun sisällön, henkilöstön osaamisen ja varhaisen tuen tason yhdenvertaisessa toteuttamisessa. Esityksessä olisi myös tärkeää tunnistaa ja analysoida sosiaalihuoltolain uudistuksen kumulatiiviset yhteisvaikutukset suhteessa jo aiemmin tehtyihin sosiaaliturvan säästöpäätöksiin. OAJ:n arvion mukaan muutosten yhteisvaikutuksia olisi syytä arvioida vielä tarkemmin esityksen perusteluissa.

Ottaen huomioon, että uudistukseen liittyy säästötavoitteita, voidaan palvelutasoon kohdistuvien heikennysten arvioida olevan riippuvaisia siitä, kuinka hyvin hyvinvointialue kykenee kohdentamaan muutokset rakenteellisten ja organisatoristen päällekkäisyyksien purkamiseen. Uudistuksen toimeenpanoa on tästä syystä tarpeen seurata erityisesti lasten palvelujen saatavuuden, tuen riittävyyden ja lastensuojelun tarpeen muutosten näkökulmasta, sekä siitä, onko yhteistyö sivistystoimen kanssa parantunut vai heikentynyt ja miten sitä edelleen kehittää tai mitä mahdollisia täydennystarpeita lainsäädäntöön sisältyy.

Esitykseen liittyy kokonaisuutena joitakin keskeisiä mahdollisia riskejä. Myönteistä on, että palveluiden yhdistämisellä ja sääntelyn joustavoittamisella on mahdollista poistaa keinotekoisia palvelurakenteiden siiloja. Toisaalta joustavampi sääntely ja hyvinvointialueiden erilaiset resurssit voivat johtaa tuen tason ja intensiteetin merkittävään vaihteluun, mikä saattaa heikentää asiakkaiden alueellista yhdenvertaisuutta ja erityisesti haavoittavassa asemassa olevien asiakkaiden mahdollisuuksia saada oikea-aikaista ja riittävää tukea. Tästä syystä esitystä tulee nähdäksemme vielä täydentää vahvistamalla moniammatillisen yhteistyön sekä tarvittaessa myös tiedonkulun velvoittavuutta myös sosiaalihuollosta opetustoimeen päin sekä täsmentämällä erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen määritelmää.

Esitykseen liittyvien riskien ehkäiseminen edellyttää myös erityisen vahvaa toimeenpanon tukea ja kansallista ohjeistusta, jossa huomioidaan samanaikaisesti uudistettavat sosiaalihuollon lainsäädännön kokonaisuudet, erityisesti lastensuojelulain kokonaisuudistus, sekä sosiaalihuollon ammattihenkilölakiin tehtävät muutokset. Lisäksi esityksen sisältämien riskien ehkäiseminen edellyttää sosiaali- ja terveystoimen sekä sivistystoimen henkilöstön riittävää ja samanaikaista kouluttamista, tiedottamista ja uudistusten toimeenpanon seurantaa. OAJ:n näkemyksen mukaan niukkojen resurssien takia on panostettava siihen, että eri ammattilaisten tehtävät ja roolit monialaisessa yhteistyössä ovat mahdollisimman selkeät.

October Martta
OAJ

